

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

Obecná část

Zhodnocení platného právního stavu a nezbytnost nové právní úpravy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“) v rámci vymezení moci zákonodárné stanoví taxativním výčtem, kdy zaniká mandát poslance nebo senátora (čl. 25). Tento výčet, jak ukázala minulá volební období, se však jeví jako nedostatečný k tomu, aby v průběhu volebního období nedocházelo k přechodům jednotlivců či celých skupin zvolených poslanců k jiným politickým stranám nebo do jiných, i nově vytvořených, poslaneckých klubů.

Chování některých poslanců v minulosti jasně ukázalo, že dochází k vážnému narušení nejen důvěry občanů v politický systém, ale i fungování ústavního systému jako takového. Ve své podstatě tak dochází k deformaci rozhodnutí suveréna, jímž je občan-volič, který spojil odevzdání svého hlasu s určitým vymezeným programem, se kterým jednotlivé politické strany a politická hnutí prostřednictvím svých kandidátů předstoupily před občany a usilovaly o své zvolení garancí realizace programu. Zde je pak třeba zdůraznit, že poslanci a senátoři jsou dnem zvolení zástupci lidu, nikoli své strany nebo některých voličů, proto musí vykonávat svůj mandát osobně v souladu se svým slibem, tedy v zájmu všeho lidu, v souladu se zákony a svým vědomím a svědomím. Je to tedy občan, který na základě právní úpravy dává při volbách svůj hlas kandidátovi na kandidátní listině volební strany a umožní mu tak získat mandát poslance či senátora.

Současný právní stav ne zcela řeší a vymezuje dopady za chování poslance či senátora po jeho zvolení. Fakticky mu nebrání opustit příslušný klub a přejít do jiného, či dokonce přejít do jiné politické strany, za níž ve volbách nekandidoval, aniž by to mělo vliv na jeho mandát získaný ve volbách. Takové jednání však lze ve svém důsledku považovat nejen za „výpověď plné moci“ ze strany zvoleného kandidáta vůči občanovi-voliči, ale též za porušení závazku vůči politické straně nebo politického hnutí, za něž byl poslanec (senátor) zvolen, jež nemají a nemohou mít žádné možnosti ke zbavení mandátu takového poslance (senátora). V této souvislosti nelze přehlédnout a nezmínit skutečnost, že kandidát vlastnoručně podepisuje prohlášení, že mu nejsou známy překážky volitelnosti, že nedal souhlas k uvedení na jiné kandidátní listině, a že se svojí kandidaturou souhlasí. Tedy se fakticky zpronevěří nejen tomuto prohlášení.

Právní řád na uvedenou situaci nijak nereaguje např. tím, že by při popsáném jednání poslance (senátora) zanikl jeho mandát formou ztráty mandátu. Zůstává tak právě na poslanci (senátorovi), zda se sám v takovém případě mandátu vzdá či nikoliv. Pokud tak neučiní, neexistuje zde již prakticky žádná možnost takového poslance (senátora) mandátu zbavit.

Je proto nezbytné, aby byl do právního řádu zahrnut institut „ztráty mandátu“ poslance (senátora), který by umožnil poslance (senátora) mandátu zbavit za jednání výše popsané, které nelze kvalifikovat jinak, než jako porušení zákona, případně poslaneckého slibu.

Dále současná právní úprava neumožňuje zánik mandátu poslance nebo senátora v případě, že dojde k jeho pravomocnému odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za trestný čin spáchaný úmyslně. Předkládaný návrh tuto možnost zániku mandátu poslance (senátora) zavádí, přičemž předpokládá, že za okamžik zániku mandátu bude považován den, kdy se rozhodnutí soudu stalo pravomocné. Jde o zcela logický krok vycházející z požadavku

na morální a občanský profil člena zákonodárského sboru, který má svoji analogii v zákoně o volbách do zastupitelstev obcí (zákon č. 491/2001 Sb.) a v zákoně o volbách do zastupitelstev krajů (zákon č. 130/2000 Sb.). Zastupitelům obcí a krajů zaniká mandát po pravomocném odsouzení za úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

Cíl návrhu

Předkládaný návrh si dává za cíl znemožnit výše popsaným jednáním poslance (senátora), vedle deformace rozhodnutí občana-voliče ve volbách, změnit poměr politických sil v komorách Parlamentu České republiky proti vůli občana-voliče. Vede též k posílení důvěry v politický systém a fungování parlamentní demokracie.

Předkládaný návrh povede ke změnám některých zákonů majících návaznost na zánik mandátu poslance nebo senátora. Stručný popis těchto změn je připojen k předkládanému návrhu.

Dopady návrhu na státní rozpočet, na rozpočty krajů a obcí

Předkládaný návrh nemá žádné dopady na státní rozpočet. Protože se navrhované dotýká pouze ústavních institucí, nedotýká se vůbec rozpočtu krajů a obcí.

Soulad s ústavním pořádkem a mezinárodními závazky podle čl. 10a Ústavy ČR

Předkládaný návrh ústavního zákona nepřináší zásadní změnu ústavního pořádku České republiky, je v souladu s Ústavou i ústavním pořádkem České republiky, není v rozporu s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána.

Soulad s právem Evropských společenství

Předkládaný návrh ústavního zákona není v rozporu s právem Evropské unie, neboť je výhradním právem každé členské země Evropské unie upravit své poměry jak v ústavních institucích, tak mezi nimi, včetně postavení vlastních zákonodárců.

Další specifikace

Předkládaný návrh nemá žádný dopad na podnikatelské prostředí České republiky, nemá sociální dopady ani dopady na životní prostředí. Stejně tak nemá žádné dopady ve vztahu k rovnosti mužů a žen.

Zvláštní část

K čl. 1

Navrhovanou změnou se doplňují důvody, pro které zaniká mandát poslance nebo senátora. Předpokládá se, že mandát poslance (senátora) by měl zaniknout jeho ztrátou. Ke ztrátě mandátu by mělo dojít v případě, že poslanec (senátor) opustí příslušný klub a přejde do jiného, či zůstane nezařazený, nebo dokonce přejde do jiné politické strany. Institut „ztráty mandátu“ by tedy měl umožnit zbavit mandátu poslance (senátora) jenž poruší své závazky nejen vůči volební straně, za kterou kandidoval, ale též závazky vůči občanovi-voliči, který mu ve volbách svým hlasem umožnil mandát získat. Tento institut by měl být pojistkou proti změně poměru politických sil v komorách Parlamentu České republiky v rozporu s vůlí občanů-voličů. Institut ztráty mandátu pak bude specifikován v jednacích řádech obou komor Parlamentu České republiky.

Dalším navrhovaným důvodem pro zánik mandátu poslance (senátora) je jeho pravomocné odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za trestný čin spáchaný úmyslně. Mandát v tomto případě zanikne v den, kdy rozhodnutí soudu se stane pravomocným. I tato změna bude promítnuta, vedle dalších souvisejících právních předpisů, do jednacích řádů obou komor Parlamentu České republiky.

Návrh také počítá s případným soudním přezkumem, budou-li pochybnosti o ztrátě mandátu. Zda mandát poslance (senátora) zanikne, bude zjišťovat Ústavní soud. Bude tak činit na návrh poslance nebo senátora, o jehož mandát jde, předsedy Poslanecké sněmovny nebo předsedy Senátu, nebo jde-li o poslance skupiny nejméně 20 poslanců či nejméně skupiny 10 senátorů, jde-li o senátora.

K čl. II

Navrhuje se stanovit účinnost ústavního zákona dnem jeho vyhlášení.

V Praze dne 24.ledna 2018

Předkladatelé:

Stanislav Grospič, v.r.
Vojtěch Filip, v.r.
Zdeněk Ondráček, v.r.
Hana Aulická Jírovcová, v.r.
Alexander Černý, v.r.
Jiří Dolejš, v.r.
Miroslav Grebeníček, v.r.
Vladimír Koníček, v.r.
Pavel Kováčik, v.r.
Leo Luzar, v.r.
Květa Matušovská, v.r.
Daniel Pawlas, v.r.
Ivo Pojezný, v.r.
Jiří Valenta, v.r.
Miloslava Vostrá, v.r.